

ב-לא

שגם בזה פסקינן כרבי שמעון שזורי. שהרי מי קאמר רב חנינא "הלכה כרבי שמעון שזורי במשנתינו" שמשמע דוקא במשנה הלכה כמותו ולא בברייתא, והרי "כל מקום ששנה רבי שמעון שזורי הלכה כמותו" קאמר ואם כן גם הלכה זו כלולה בכלל זה!

אמר רב זעירא אמר רב חננאל אמר רב: קרע, שנקרע גליון של ספר תורה מלמעלה למטה או מלמטה למעלה, הבא בשני שיטין בתוך הכתב [ובאופן שלא נקרע הכתב כגון בין האותיות] יתפור את הקרע והספר תורה כשר.

אבל אם נכנס הקרע בשלש שיטין אל יתפור את הקרע, אלא יסלק את היריעה כולה. [משום שאין התפירה הדר. ריב"ש סימן ל']⁽⁷²⁾.

אמר ליה רבה זוטרי לרב אשי: הכי אמר רבי ירמיה מדיפתי משמיה דרבא. הא דאמרינן

שאם נכנס הקרע בשלש אל יתפור, לא אמרין אלא בעתיקתא בקלף ישן שמכוערת בו התפירה. אבל חדתא קלף חדש – לית לן בה!⁽⁷³⁾

והא דאמרינן עתיקתא וחדתא, לא עתיקתא שהוא עתיקתא ממש ולא חדתא שהוא חדתא ממש, אלא הא כיריעה חדשה נחשבת באופן דלא אפיצין שאין הקלף מתוקן בעפצין ואפילו שהוא ישן, והא שנחשב כעתיקתא מיירי אפילו בחדש בדאפיצין כשהקלף מתוקן בעפצין, שאז הקלף שחור ונראה כעתיק⁽⁷⁴⁾.

והני מילי שתופר בספר תורה בגדין של בהמה שרק בהם אפשר לתפור, אבל בגדין, בחוטי אריגה, לא יתפור!⁽⁷⁵⁾

בעי רב יהודה בר אבא: ספר תורה שהיה בו קרע בגליון שבין דף לדף והיה הקרע מגיע עד כנגד הכתב, והיה שיעור אורכו של

72. וכל זמן שלא תפר, הב"ח פוסל, והט"ז [סימן ר"פ ס"ק א'] מכשיר.

73. בפשטות משמע שבקלף חדש מותר גם בארבע וחמש שיטין, אכן הריב"ש [סימן ל'] כתב שרק בשלש שיטין מותר, אבל בארבע אין זה הדר אפילו בקלף חדש. וראה בנקודות הכסף סימן ר"פ שהביא שהרשב"ש העיד שהריב"ש חזר בו ומכשיר אפילו ביותר משלש שיטין.

74. כך פירש רש"י, הרמב"ם פסק להיפך שבקלף מעופץ פירוש שניכר עיפוצו מותר. ובאינו מעופץ פירוש שהוא ישן כל כך עד שאין עפוצו ניכר אסור שאז עלולה התפירה להיקרע. והנה התוס' הקשו איך יתכן ספר תורה בלי

עפוצ, הרי מבואר בכמה מקומות בש"ס שספר תורה שאינו מעופץ פסול. ותירצו שאם משרים העור בסיד אין צריך לעפץ. אכן לדברי הרמב"ם שהפירוש בלא עפיצין שהעפוצ ישן ואינו ניכר, לא קשה. [הגר"א סימן ר"פ סק"א].

75. הריב"ש [סימן ל'] מפרש שזה מכלל ההלכה למשה מסיני שספר תורה נתפר בגדין [כמבואר בירושלמי במגילה]. אולם בשו"ת הרא"ש [כלל ג' סימן יא] כתב שהדין שספר תורה נתפר בגיד נאמר רק על תפירת היריעות זו לזו, אבל בקרע שהתפירה באה רק לתקן הקלף אפשר לתפור גם במשי. ולפי זה אין לפרש בסוגיתנו כדברי הריב"ש, אלא צריך לומר שהוא דין בפנ"ע שלא יתפור בגדין שאין זו הדר. אלא שצריך עדין להבין מהו החילוק בין חוטי

הקדע כנגד יותר משלש⁽⁷⁶⁾ שיטין שבכתב, או שהיה הקדע בין שיטה לשיטה⁽⁷⁷⁾, מאי האם יש לו תקנה בתפירה או לאו?

ומסקינן: תיקו!⁽⁷⁸⁾

אמר רב זעירי אמר רב הננאל אמר רב: מזוזה שכתבה בשיטות קצרות, שכתב שתים שתים תיבות בכל שיטה כשירה!⁽⁷⁹⁾

איבעיא להו: כתב בשיטה ראשונה שתים תיבות, ובשיטה שניה כתב שלש תיבות, ובשיטה שלישית כתב תיבה אחת בלבד מהו?

אמר רב נחמן: כל שכן שהיא כשירה, משום שעשאה ככתיבת שירה! שהרי היא דומה לצורת הכתיבה של שירת הים, שכותב בתחילה שיטה אחת ארוכה ותחתיה שיטה אחת קצרה ממנה, שאינה ארוכה כאורך

והרמב"ם סובר שהוא מדרבנן שמא יקרע ולכן ספיקו לקולא.

79. לכאורה החידוש הוא שאף על פי שבספר תורה שעור השורה היא שלש פעמים למשפחותיכם [כמו שמבואר לעיל ל' א'] מכל מקום במזוזה די בשורות קצרות. ולפי זה הדין שבספר תורה פסול אם אין בו שעור שלש פעמים למשפחותיכם ובמזוזה כשר. וכן משמע לכאורה בתוס' ל"ב ב' ד"ה כתבה. אכן בפירוש הגר"ח קניבסקי שליט"א למסכת מזוזה פ"ס סימן ה' כתב בשם אביו לבאר בדעת התוס' הנ"ל שגם ספר תורה כשר אם אין שלש פעמים למשפחותיכם, וכן מבואר ברמב"ם פ"ז מהלכות ספר תורה שאם קיצר השורות הרי זה כשר.

ובקרן אורה כתב שחידוש הגמרא אינו באורך השורות, אלא במספר המילים שבכל שורה, שספר תורה צריך שיהיו לכל הפחות שלש מילים בכל שורה, [והשעור של שלש פעמים למשפחותיכם הוא משום שלכתחילה נתנו שעור כאורך שלשת המילים הארוכות ביותר] אבל במזוזה כשר גם בפחות, וה"ה שאם כתב המילים אחד אחד כשר.

ולפי זה צריך ביאור למה אמרו לעיל ל' א' שבסוף הספר כשר אפילו פסוק אחד בדף, ופירש רש"י שבכל שורה יכתוב מילה אחת, ואם

משי [שהכשיר הרא"ש] לגרדין. וכבר תמהו בזה הב"י והגר"א בסימן רפ. והנה בבעל העיטור [עמ' 114] הביא גירסא "הנ"מ בגידין אבל בגרדין לית לן בה" ופירש שגרדין הם רצועות מקלף ובה אפטר לתפור אפילו יותר מג' שיטין. ולפי זה אין מקור לפסול חוטי משי ומיושבת השיטה הנ"ל, ברם בדברי הרא"ש עדיין קשה שהוא גורס כאן כגירסתנו. [דברי בעל העיטור הובאו בב"י ובגר"א סימן לב סעיף ג].

76. כך כתב רש"י [יותר משלש] וצריך עיון שהרי כל שהוא יותר משתי שיטין כבר הוא פסול. ומזה הוכיח הריב"ש שגם בחדתא אסור ביותר משלש [ראה הערה 81] ורש"י רצה לפרש כאן אופן שפסול אפילו בחדתא.

77. הספק בין שיטה לשיטה הוא אפילו בקדע קצר, והטעם לפסול הוא מחמת שאין דרך לתפור היריעה לרחבה. [דרישה סימן רפ].

המרדכי מפרש באופן אחר, שספק הגמרא אם תמצוי לומר שקדע שבין הדפים אינו פוסל, איך הדין אם אותו קדע מתעקל וחודר לבין השיטין.

78. הרא"ש פסק לחומרא, והרמב"ם פסק לקולא, וביאר הב"ח [סימן רפ] שהרא"ש סובר שהפסול הוא דאורייתא ולכן ספיקו להחמיר.

השיטה שכנגדה מעליה! (80)

מיתובי: עשאה [כעת סברה הגמרא שהמדובר במזוזה] כצורת כתיבת שירה או שכתב בספר תורה את השירה כמותה [שכתב את השירה כשאר הכתיבות הרגילות] הרי היא כתיבה פסולה?!

ומתצינן: **כי תניא החיא בספר תורה ולא במזוזה**, שכתב את שאר פרשיות התורה בצורה של אריח על גבי לבנה שכתובה שכזאת כשירה רק בכתיבת השירה ולא בכתיבת פרשיות אחרות (81).

איתמר נמי: אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן. ואמרי לה, אמר רב אחא בר בר חנה, אמר רבי יוחנן: מזוזה שעשאה שכתב בה שלש שורות, ובאותן שלש שורות כתב בראשונה שתיים תיבות, ובשורה השניה כתב שלש תיבות, ומתחתיה בשורה השלישית כתב תיבה אחת בלבד הרי היא כשרה,

ובלבד שלא יעשנה בקובה, כאהל שהוא רחב מלמטה וצר מלמעלה [דהיינו, תיבה אחת, שתיים, ושלוש].

ובלבד שלא יעשנה בזנב [דהיינו, שלש, שתיים, אחת].

אמר רב חפאי: הכותב מזוזה יש לו לכתוב את שתי המלים האחרונות של המזוזה שהן "על הארץ" לבדן בשיטה אחרונה של המזוזה!

איכא דאמרי שכותבים את "על הארץ" כסוף השיטה וזו צורת הכתיבה:

"לתת להם כימי השמים"

על הארץ" (82)

ואיכא דאמרי שכותבים אותם בתחילת השיטה וזו הצורה:

"לתת להם כימי השמים"

על הארץ" (83).

דבר זה פוסל בספר תורה איך כשר בדף אחרון. וצריך לומר שדף אחרון דינו שונה וצ"ב.

80. **הבית יוסף** בסימן ל"ב הביא מספר התרומה שהסתפק שמה בתפילין שתיים שלש ואחת פסול. וצריך להבין מהו החילוק בין תפילין למזוזה. ובחידושי הגרי"ז לדף ל"ב מובא בשם הגרי"ד לבאר על פי מה שכתב הגרי"ז [בהלכות תפילין, ועל התורה בפרשת ואתחנן] שלמזוזה יש דין כתיבה בפני עצמו, ולכן נאמר בה "וכתבתם", מה שאין כן בתפילין, שהדין הוא לכתוב בהם את פרשיות התורה כמו שכתובים בתורה, ולכן בתפילין אם עשאה כשירה פסולה, כשם שבתורה זה פסול.

81. הטעם לחלק בין ספר תורה למזוזה כתב הגר"ש קלוגר בספרו שו"ת סת"ם סימן כ"ג,

שבספר תורה, כיון שיש גם שירה וגם שאר פרשיות, צריך היכר מהי שירה ומה הם שאר הפרשיות, ולכן אם שינה פסול. מה שאין כן במזוזה, שאין בה שני סוגי פרשיות. [וע"ע בשלמי יוסף סימן קסה].

82. הפמ"ג באו"ח סימן לב משבצות סקכ"ו הקשה שלפי זה הרי הוא עושה הפסק פרשה בתוך המזוזה שלא כדין. ותירצו על זה שכל שעושה הרווח משום דיני המזוזה אין רווח זה מוגדר כהפסק פרשה ולא נחשב כפרשה חדשה.

83. המהרש"ל בשו"ת סימן לז ד"ה ואני אומר הקשה על הסוכרים שגם בסוף הענין יש צורת פרשה [אפילו אם לא כתוב אחר כך כלום] אם כן על ידי שכותב על הארץ בתחילת שורה ה"ז פרשה פתוחה, ולהלן [ל"ב א'] מבואר שכותבים

"אחד" עד שבא למילה "שמע" (84).

בתורה יש שתי סוגי פרשיות: פרשה פתוחה, ופרשה סתומה. פרשה פתוחה היא פרשה חדשה שאינה קשורה לקודמתה, ואילו פרשה סתומה היא המשך לפרשה שלפניה (85), פרשה "פתוחה" תחילת כתיבתה היא בתחילת השורה. ופרשה "סתומה", תחילת כתיבתה היא באמצע השורה (86).

והיה עושה רב הונא פרשיותיה של המזוזה פתומות! והיינו שסיים את הפרשה הראשונה לאחר תחילת השורה, והיה עושה רווח באמצע השורה, והיה מתחיל בסוף אותה שורה את הפרשה השניה.

בעור הבהמה ישנם שלושה חלקים שעליהם כותבין תפליין, מזוזות, וספר תורה. ואלו הם: גויל, קלף, דוכסוסטוס. גויל, זהו עור שלא נקלף ממנו כלום. דוכסוסטוס, זה עור שחולקין אותו לשנים, ואותו חלק שכלפי

מאן דאמר שכותבים אותם בסוף השיטה סבר, משום שנאמר בתהילים "כגבוה שמים על הארץ גבר חסדו על יראיו" ולכן צריך שהמלים "כימי השמים" תהיינה כתובות מעל המלים "על הארץ", שמשמע שכגבוה השמים על הארץ כן יאריכו ימיכם.

ומאן דאמר שכותבים אותם בתחילת שיטה [ואין ימי השמים כתובים מעל הארץ] סבר, שצריך להרחיק את הארץ מהשמים, שכך היא משמעות הפסוק: **כי היכי דמרחקא שמים מארץ כן יאריכו ימיכם!**

אמר רבי חלבו: **חזינא ליה לרב הונא דכריך לה למזוזה מ'אחד' בלפי שמע.** שהיה כופל את המזוזה מהמילה אחד שמצד שמאל לכוון המילה שמע שבצד ימין. שבראש השורה הראשונה של המזוזה כתובה המילה "שמע" ובסוף השורה כתובה המילה "אחד". וכשבא לגלול את המזוזה כדי להניחה בדלת היה מתחיל את הקפול במילה

המזוזה בצורת פרשה סתומה. וראה בהערה הקודמת.

84. ואם לא כרך המזוזה אלא תלאה פשוטה, כתב הגר"ח קניבסקי בספרו על מסכת מזוזה שכשר בדיעבד, וראיתו ממה שאמרו [לקמן ל"ד א'] יכול יכתבנה על האבנים ע"ש, ולפי ההו"א שכותב על האבנים הרי אי אפשר לכוון ומ"מ כשרה.

85. ראה אריכות בזה בשו"ת מהרש"ל סימן לו.

86. בדיני פתוחה וסתומה ישנן דעות רבות. ושתי השיטות העיקריות הן שיטת הרמב"ם

ושיטת הרא"ש. לדעת הרמב"ם פרשה פתוחה היא פרשה המתחלת בתחילת שורה, ויש בזה שני אופנים, האחד, שיגמור הפרשה הקודמת באמצע השורה ויתחיל הפרשה החדשה בתחילת השורה הבאה. והשני, אם סיים הפרשה הקודמת בסוף השורה ידלג שורה אחת, ויניחנה ריקה, ויתחיל לכתוב בתחילת השורה שתחתיה. ואילו פרשה סתומה מתחלת באמצע שורה. ויש בזה שלשה אופנים. א. שיסיים הפרשה הקודמת בתחילת השורה ויתן רווח ויתחיל הפרשה השניה בסוף אותה שורה. ב. אם אין די מקום באותה שורה להתחיל במילה הראשונה של הפרשה הבאה, יתחיל השורה הבאה מאמצע ויניח בתחילת השורה מעט מקום פנוי. ג. אם סיים הפרשה הקודמת בסוף השורה ממש יניח

פתוחות, והלא בתורה סתומות הן?!
שהריוח שלאחר סיום פרשת "שמע" סתום
הוא?!

אמר לי רבי מאיר: **הראיל ואין שתי**
הפרשיות שבמזוזה **פמוכות מן התורה**.
שפרשת שמע כתובה בפרשת ואתחנן
ופרשת והיה אם שמוע כתובה בפרשת עקב.
ולכן אני עושה אותם פתוחות, להראות
שאינן המשך זו לזו, כדין פרשה פתוחה,
שסימן ה"פתוחה" היא שלא נאמרו כהמשך
של אחת לשניה⁽⁸⁷⁾. ואמר **רב חננאל אמר**

הבשר הוא הנקרא דוכסוסטוס. והקלף הוא
אותו החלק שכלפי השיער [ויש שכתבו
להיפך].

מיתובי: אמר רבי שמעון בן אלעזר: רבי
מאיר היה כותבה על דוכסוסטוס, כמין דף,
והיינו, כמו עמוד ארוך וצר.

א-לב **ועושה ריוח בגליון מלמעלה, וריוח מלמטה,**
ועושה פרשיותיה פתוחות.

אמרתי לו: רבי, מה טעם אתה עושה אותם

באמצע השורה ומתחיל הפרשה הבאה בסוף
השורה שבזה הכל מודים שהיא פרשה סתומה.
[שו"ע יו"ד סימן ער"ה סעיף ב'].

במזוזה נוהגים להתחיל פרשת והיה אם
שמוע בשורה חדשה, ולכן אי אפשר לצאת ידי
דעת הרא"ש ולעשותה סתומה לכו"ע, אלא
עושים סתומה כדעת הרמב"ם שמתחיל והיה אם
שמוע באמצע שורה. [ש"ך יו"ד סימן רפ"ח
סק"י].

הט"ז [באו"ח סימן ל"ב סקכ"ו] מחדש שאם
משאיר חצי שעור רווח בשורה העליונה, וחצי
שעור רווח בשורה הבאה לפני תחילת הפרשה
החדשה [והיינו לדעת הרמב"ם ששיעור הרווח
כמו תשע אותיות יניח שעור ארבע אותיות
למעלה ושעור חמש בשורה התחתונה וכדומה]
הרי זו פרשה סתומה גם לפי הרא"ש. ולפי זה
אפשר לצאת ידי דעת הרמב"ם והרא"ש גם
במזוזה אם יעשה כצורה זו. [פמ"ג סימן ל"ב
משבצות סקכ"ו].

[בכתיבת פרשה רביעית בתפילין ישנה
מבוכה גדולה, עיין בשו"ת מהרש"ל סימן לז,
ובט"ז או"ח סימן לב סקכו ובפמ"ג שם, ועוד
האריכו בזה האחרונים].

87. לפי סברא זו נראה שגם בפרשת והיה אם

בתחילת השורה הבאה כשעור רווח שבין פרשה
לפרשה [לדעת הרמב"ם השעור הוא כתשע
אותיות] ויתחיל משם. [עייין ברמב"ם פ"ח מספר
תורה].

ודעת הרא"ש שההבדל בין פרשה פתוחה
לסתומה אינו תלוי אם הפרשה מתחלת בתחילת
השורה או באמצעה, אלא תלוי בסוג הרווח
שבין הפרשות, שאם הרווח סגור משני צידיו
כגון שהרווח באמצע השורה והפרשות משני
צידיו, הרי זו פרשה סתומה, ואם פתוחה השורה
הרי זה פרשה פתוחה. ובאופן שמדלג שורה
שלימה כתב הרא"ש שזו פרשה סתומה, שרואים
את השורה הריקה כאילו היא בין שתי הפרשות
והיא סתומה. [עייין ברא"ש הלכות ספר תורה].

בשני אופנים יש הבדל בין הרמב"ם לרא"ש.
[במדלג שורה שלימה, לרמב"ם דינה כפרשה
פתוחה, ולרא"ש דינה כסתומה. כ] במניח רווח
בתחילת השורה, לרמב"ם זו פרשה סתומה,
ולרא"ש דינה כפרשה פתוחה.

להלכה, נוקטים כעיקר כשיטת הרמב"ם, אלא
שחוששים גם לדעת הרא"ש, ולכן מקפידים
שבספר תורה בפרשות הפתוחות יסיים הפרשה
הקודמת באמצע שורה ויתחיל הפרשה הבאה
בתחילת שורה, שבזה הכל מודים שזו פרשה
פתוחה. ואילו בפרשה סתומה מניח הרווח